

ACTIVISM VERSUS PASIVITATE – MODELE SOCIALE DE CONFIGURARE A BUNEI GUVERNĂRI ÎNTR-UN STAT DE DREPT

ACTIVISME VERSUS PASSIVITÉ - MODÈLES SOCIAUX DE CONFIGURATION DE LA BONNE GOUVERNANCE DANS UN ETAT DE DROIT

STOICA Dumitru,

student anul 2, USM

A.O. „Centrul Regional pentru Inițiative Sociale și Dezvoltare Durabilă”

Coordonator: CRECIUN Natalia,

dr., lector univ.

CZU: 342.51:316.46

DOI: 10.5281/zenodo.6630255

Résumé

Le concept de bonne gouvernance est actuel et plein de valeur sémantique. Au fil des ans, il s'est considérablement développé en République de Moldova, qui a contribué et continue de contribuer directement à la consolidation de l'État de droit. À travers cet article, nous avons exposé l'idée que l'activisme est le meilleur modèle social pour configurer la bonne gouvernance dans un État de droit. En même temps, nous avons évoqué l'idée que les jeunes, y compris les futurs avocats, par leur propre exemple de comportement, peuvent promouvoir les principes de bonne gouvernance au niveau local et peuvent être activement impliqués dans le processus de prise des décisions en collaboration avec les institutions politiques, locales, régionales et les décideurs nationaux.

Mots-clés : *bonne gouvernance, activisme, les jeunes, décisions, état de droit*

Apariția și dezvoltarea civilizației umane a fost însoțită de un permanent proces de căutare a modalităților de conducere socială, în vederea identificării unor posibile modele, care, pe de o parte, să asigure scopurile urmărite de conducători și, pe de altă parte, să prevină răscoala socială a celor conduși. În acest sens, de-a lungul istoriei, au fost elaborate multiple teorii de organizare socială și statală, unele dintre ele având substrat empiric, altele fiind de sorginte preponderent teoretică. Două dintre asemenea teorii, care au captat interesul doctrinarilor, sunt: „teoria mecanicistă și teoria organică” [1, p.21]. Teoria mecanicistă pare să fie de inspirație clasică, weberiană. Potrivit lui Max Weber, experiența tinde să demonstreze în mod universal faptul că tipul birocratic pur de organizare administrativă este capabil să asigure un grad destul de înalt de calculare a rezultatelor și, prin urmare, să atingă un înalt grad de eficiență, din punct de vedere pur tehnic, fiind, astfel, aplicabil tuturor sarcinilor administrative [2]. „Astfel, în teoria mecanicistă, guvernarea este o activitate necesară pentru menținerea ordinii în societate. Guvernarea este un mecanism și un scop, statul este expresia legii, iar legea este ilustrarea perfectă

a raționalității. Fără o ierarhie puternică impusă de către stat interesele individuale pot deveni dominante în defavoarea interesului general” [3, p.21]. Teoria mecanicistă, promotoare a unei forme birocratice, rigide, în administrația publică, pe lângă multiplele avantaje („precizie, predictibilitate, [...] reducerea costurilor prin diviziunea muncii și specializare [...]” ș.a.) este și destul de criticată, în special pentru „lipsa de transparență”, „supraspecializare”, „rigiditate și funcționare din inerție”, „reacție lentă în situație de criză” ș.a. [4, p.52-53].

O altă teorie, care se opune, în mare parte, mecanismului pur tehnic de guvernare, este cea organică. „Teoria organică a statului consideră guvernarea ca o cale de ghidare a societății spre o ordine mai bună. Guvernarea este interpretată ca un proces care conduce societatea în direcția realizării unor condiții mai bune, așa după cum creierul coordonează un întreg organism” [5, p.21].

Date fiind particularitățile dezvoltării istorice a statelor, inclusiv conjunctura social-politică națională și internațională, erau accentuate în mod diferit scopul și sarcinile statelor. Din aceste considerente, până în prezent, nu au fost create modele de guvernare universale de urmat. Conceptul de *bună guvernare* a devenit unul destul de răspândit în societatea contemporană, fiecare stat – și aici ne referim *a priori* la statele care tind să exercite o guvernare bazată pe lege, pe principii democratice – își stabilește propriile obiective, pe care le transpune, de regulă, în strategii naționale și le implementează în corespundere cu aceste obiective. În general, o guvernare bună este cea care se sprijină pe anumite valori supreme, pe care ar trebui să se fundamenteze un stat de drept și să fie adaptată nevoilor specifice ale oamenilor din statul respectiv. Asemenea valori sunt propagate, la nivel european, prin *Carta Albă a Bunei Guvernări*, acestea fiind: deschiderea, participarea, răspunderea, eficiența și coerența [6]. Întru garantarea valorilor și principiilor enunțate, un rol aparte au politicile naționale și instituționale de prevenire și combatere a corupției, de protecție a drepturilor și libertăților omului, de stimulare a participării sociale generale la procesul decizional, de susținere a categoriilor sociale vulnerabile etc.

Stimularea participării oamenilor la procesul decizional este mai simplu de asigurat la nivel local, grație condițiilor apropiierii autorităților publice locale de oameni și cunoașterii necesităților lor de bază. În acest mod, omul este plasat „în centrul priorităților”, societatea în ansamblu și societatea civilă în mod particular fiind încurajate de a se implica în procesul de administrare a treburilor publice la nivel local [7, p.22]. Instrumentele internaționale relevă anumite dimensiuni și principii ale bunei guvernări. Spre exemplu, *Banca Mondială* evaluează calitatea și eficiența guvernării prin prisma a 6 dimensiuni: voce și răspundere; stabilitate politică și absența violenței/terorismului; eficiența guvernării; calitatea reglementărilor; supremația legii sau statul de drept; controlul corupției [8]. *Congresul Autorităților Locale și Regionale al Consiliului Europei* pune accent pe câteva principii de bază în promovarea „guvernării deschise”, – „transparența, participarea și responsabilizarea”. Acestea „pot fi și ar trebui să fie aplicate în cazul a cinci

funcții principale ale administrației teritoriale: bugetarea, contractarea, elaborarea de legi, formularea de politici și acordarea de servicii” [9, para 6].

Republica Moldova, democrație tânără, aflată la intersecție de interese geopolitice, afectată de o multitudine de dificultăți la nivel național și internațional, își elaborează propriile strategii naționale de dezvoltare; acestea, în mare parte, sunt fundamentate pe aceleași valori promovate de instrumentele internaționale. În acest sens, prin semnarea Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, comunitatea europeană susține statul nostru în calea sa spre „dezvoltarea politică și socioeconmică [...], inclusiv în ceea ce privește buna guvernare” [10]. În aceeași ordine de idei, în *Proiectul de Strategie Națională de Dezvoltare Moldova 2030* sunt schițate câteva „scenarii posibile de politici”: „scenariul o – scenariul de bază”; „reziliență”; „buna guvernare”; „scenariul integrat”. Este lesne de observat faptul că buna guvernare este unul dintre scenariile propuse pentru dezvoltarea durabilă a statului Republica Moldova. „Rolul [său] nu este de a recomanda cele mai bune politici, ci de a explora impactul pe care îl poate avea pe termen lung îmbunătățirea calității guvernării asupra dezvoltării umane” [11].

Problema

La etapa actuală s-ar părea că reglementările normativ-juridice naționale permit participarea oamenilor la procesul decizional. Capacitatea de implicare a comunității în soluționarea celor mai importante chestiuni este mult mai accentuată la nivel local, nu doar prin intermediul procesului electoral, ci și prin conlucrare la propriu cu decidenții locali (consilii locale și raionale, primari). Totuși, la capitolul participare și implicare, avem anumite dificultăți. „Gradul de încredere a cetățenilor în instituțiile centrale ale statului este identificat în baza sondajelor de opinie realizate periodic. Potrivit Barometrului Opiniei Publice, elaborat de Institutul de Politici Publice, începând cu anul 2001, cea mai înaltă încredere în autoritățile centrale ale statului a fost înregistrată în perioada 2002-2005, suferind o diminuare în anul 2003. Totodată, începând cu anul 2005 până în anul 2016, nivelul de încredere în cele trei autorități (Parlament, Guvern, Președinte) a avut o tendință similară, cel mai jos nivel fiind atins în anul 2016, ca urmare a crizei politice din anul 2015, toate instituțiile situându-se la nivelul de circa 6-7% de încredere din partea cetățenilor” [12].

Cum putem spori gradul de bună guvernare în Republica Moldova?

Un aport semnificativ în promovarea conceptului de bună guvernare în Republica Moldova îl pot aduce tinerii activi implicați la nivel local, național și internațional, participarea tinerilor și copiilor fiind în corespundere cu spiritul valorilor propagate de UNICEF și consacrate chiar în *Convenției ONU cu privire la drepturile copilului* [13]. „Prin participare activă, copiii și tinerii sunt împuterniciți să joace un rol vital în dezvoltarea lor proprie, dar și dezvoltarea comunităților

lor. Aceasta îi va ajuta să își dezvolte abilitățile esențiale de viață, să acumuleze cunoștințe despre drepturile omului și cele cetățenești, precum și să promoveze acțiuni civice pozitive” [14].

Ghidul pentru participarea tinerilor în comunitate încurajează implicarea tinerilor în toate activitățile care îi privesc și, în special, în cele care au impact important asupra dezvoltării lor pe plan individual și social. În lumina acestui Ghid: „Participarea contribuie la dezvoltarea personală [...]; Participarea duce la o mai bună luare a deciziilor și la rezultate: Adulții nu au întotdeauna o înțelegere suficientă asupra vieții tinerilor, pentru a putea lua decizii informate și eficiente atunci când elaborează legislația, politicile și programele pentru tineri. Tinerii au un set unic de cunoștințe despre viață, nevoile și preocupările lor, împreună cu ideile și punctele de vedere care derivă din experiența lor directă [...]; Participarea servește la protejarea tinerilor [...]; Participarea contribuie la dezvoltarea societății civile, toleranța și respectul față de ceilalți [...]; Participarea întărește responsabilitatea autorităților” [7, p.11-12].

Puterea propriului exemplu

Pentru a fi mai convingători în exemplificarea afirmațiilor anterioare, vom face referire la propriile exemple de contribuire la promovarea bunei guvernări și a statului de drept în Republica Moldova.

Fiind Director al A.O. „Centrul Regional pentru Inițiative Sociale și Dezvoltare Durabilă”, alături de o echipă ambițioasă de tineri, cu vârstele cuprinse între 14 și 35 de ani, am reușit să implementăm diverse proiecte, atât la nivel local, cât și național.

Un exemplu relevant, în acest sens, ar fi crearea *Coaliției Locale la Florești*, care este constituită din cetățeni activi, reprezentanți ai diverselor structuri. Obiectivul Coaliției este sporirea implicării societății civile la nivel local și creșterea transparenței, eficienței și eficacității proceselor de elaborare și executare a bugetelor locale. În cadrul coaliției au fost organizate atât instruirii, cât și ședințe comune cu membrii Coaliției și administrația locală, în scopul consolidării capacităților în domeniul bunei guvernări, implicării publicului, în special în domeniul bugetar. Într-un final, prin activități și implicare, în orașul Florești a fost inițiat procesul de bugetare participativă. Bugetul participativ a permis cetățenilor să se implice în luarea deciziilor privind dezvoltarea localității. Primăria a alocat 100.000 lei din bugetul anual, **după care locuitorii au venit cu propuneri** cu privire la ceea ce ar trebui îmbunătățit în anul viitor în localitate. În cadrul formulării acestor propuneri, cetățenii, asistați de administrația orașului, s-au întâlnit și cu vecinii, în cadrul unor **discuții publice locale sau tematice**, unde au discutat despre ceea ce vor să schimbe în localitatea lor și în ce mod. Apoi au depus la Primărie propunerile comune pentru a fi verificată fezabilitatea lor. Astfel, cu suportul cetățenilor, tinerilor, societății civile, în orașul Florești au fost renovate porțiuni de drum, au fost create spații de agrement, au fost procurate urne de gunoi etc.

Un alt exemplu este Proiectul „*Informează, Abilitează, Acționează*” este implementat de Centrul Analitic Independent „ExpertGrup”, în calitate de partener principal, în consorțiu cu Konrad Adenauer Stiftung e.V. (KAS, Germania), Centrul pentru Studii EstEuropene (CSEE, Lituania), Institutul pentru Politici și Reforme Europene (IPRE), Asociația Obștească „Caroma Nord”, în calitate de partener în regiunea de nord a Republicii Moldova și Primăria orașului Florești și Asociația Obștească „Centrul Regional pentru Inițiative Sociale și Dezvoltare Durabilă”, în calitate de partener local.

Un alt exemplu de succes ar fi Proiectul „*Democrația la ea acasă*”, care a avut drept scop promovarea democrației participative și a bunei guvernări la nivel local, prin formarea și consolidarea capacităților de gândire critică, educație civică a 150 de tineri și cetățeni activi din orașul Florești. O problemă identificată a fost implicarea scăzută a populației raionului Florești în procesul de luare a deciziilor la nivel local. Pentru ca această problemă să fie soluționată, a fost format un grup din 15 tineri, care au promovat necesitatea implicării populației în luarea deciziilor și conceptul *bunei guvernări* la nivel local. Tinerii au organizat un sondaj, prin intermediul căruia populația din orașul Florești a votat problemele prioritare cu care se confruntă. Și, respectiv, una dintre aceste probleme a fost soluționată cu suportul proiectului, dar și cu cel al Primăriei Florești. Drept urmare a implicării tinerilor, în orașul Florești a fost renovată Aleea „Bulevardul Victoriei”, au fost procurate 30 bănci, 30 urne, ulterior au fost organizate activități în aer liber. Acest proiect a fost implementat de A.O. „Centrul Regional pentru Inițiative Sociale și Dezvoltare Durabilă”, în colaborare cu Primăria Florești, co-finanțat în cadrul proiectului „*AGREED - Activarea reformei guvernării pentru îmbunătățirea dezvoltării*”, implementat de ALDA, în cooperare cu Clinica Juridica Universitara și Agenția de Dezvoltare Locală Moldova și co-finanțat de Uniunea Europeană.

Exemple pertinente ar fi tinerii din Glodeni, Râșcani, Căușeni, Cantemir și UTA Găgăuzia, care și-au dezvoltat abilități de analiză a conținutului media online. Cea mai importantă sursă de informare în rândul tinerilor și tinerelor din Moldova este internetul și televiziunea, iar informațiile pe care le găsim pe internet sau pe care le vedem la televizor nu sunt mereu adevărate. În acest context, cu scopul de a dezvolta în rândul tinerilor abilități de analiză a conținutului media online și competențe digitale, pentru a face față provocărilor mediatice, *Centrul Media pentru Tineri* a lansat proiectul „*Dezvoltarea gândirii critice în rândul tinerilor și sporirea gradului de participare la nivel local*”, finanțat de Uniunea Europeană și de Fundația Konrad Adenauer. În cadrul proiectului, tinerii și tinerele au beneficiat de instruire și ateliere practice, în cadrul cărora au încercat profesia de jurnalist, au învățat să scrie corect un proiect și au obținut abilități de liderism.

Aceste exemple de bune practici contribuie în mod direct la alfabetizarea juridică a populației și la sporirea gradului de implicare a societății în procesul de luare a deciziilor la nivel local. Doar prin implicare colectivă putem contribui la dezvoltarea statului nostru și la afirmarea acestuia ca Stat de Drept.

Concluzie

În opinia noastră, doar activismul este un model social de configurare a bunei guvernări într-un stat de drept. Prin implicare continuă, fiecare cetățean, de la mic la mare, își poate aduce aportul la dezvoltarea Republicii Moldova și la consolidarea acesteia ca stat de drept. Principiile, elementele și dimensiunile de transparență, asigurarea supremației legii, participare eficientă, parteneriate ale mai multor actori, sector public eficient și efectiv, legitimitate, acces la cunoștințe, informații și educație, acordare de atribuții politice oamenilor, echitate, dezvoltare durabilă, atitudini și valori care promovează responsabilitatea, solidaritatea și toleranța alcătuiesc conceptul de bună guvernare.

Doar prin crearea unei sinergii între toți actorii locali existenți: stat, cetățeni, societate civilă, sfera privată, vom reuși să contribuim la ameliorarea situației Republicii Moldova și la creșterea gradului de implicare a cetățenilor și de responsabilizare a reprezentanților aleși. Cu cât presiunea din partea cetățenilor și implicarea acestora va fi mai mare, cu atât va crește și calitatea vieții în țara noastră. În mod, direct sau indirect, prin valorificarea bunei guvernări, sporește și nivelul de cultură și de conștiință juridică în rândul populației. Este important de menționat faptul că anume conștiința și cultura juridică, într-o societate democratică, nu poate fi cultivată într-o zi sau o lună și pentru un an sau doi. Ea necesită continuitate, deoarece, odată pornit, acest proces devine o necesitate vitală supraviețuirii relațiilor armonioase pentru societate. Conștiința juridică nu trebuie impusă societății sau realizată prin măsuri de constrângere, deoarece aceasta imediat ar contraveni unor valori democratice în care ea își găsește existența. Atunci când cetățenii, în baza convingerilor, emoțiilor și sentimentelor proprii vor vedea în principiile și normele juridice niște condiții necesare pentru asigurarea bunăstării personale, obligându-se de a respecta prevederile dreptului, vom putea vorbi despre evoluția societății. Anume prin intermediul culturii și conștiinței juridice, populația, inclusiv viitorii juriști își formează capacitatea de a gândi corect, onest și în favoarea apărării drepturilor și intereselor legitime ale omului și cetățeanului.

Referințe bibliografice:

1. Șaptefrați T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni și metode de evaluare. In: *Administrarea publică*, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
2. Weber M. *The Theory of Social and Economic Organization*. New York: The Free Press, 1947. eISBN 978-1-439-18887-3. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://books.google.md/books?hl=ro&lr=&id=G3TYBu6-4GoC&oi=fnd&pg=PT17&dq=The+Theory+Of+Social+And+Economic+Organization&ots=XsMeXInzBo&sig=NIGAEVK7M466k4IZKVNOMo9sKM&redir_esc=y#v=snippet&q=1947&f=false (Google Scholar)

3. Șaptefrați T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni și metode de evaluare. In: *Administrarea publică*, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
4. Hința C. Introducere în administrația publică. Suport de curs pentru învățământ la distanță – anul I, Semestrul I, Cluj-Napoca, 2013-2014, 142p. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://www.academia.edu/10359074/Introducere_%C3%AEn_administra%C8%9Bia_public%C7%8E_-Suport_de_curs_pentru_%C3%AEEnv%C4%83%C5%A3%C4%83m%C3%A2nt_la_distan%C5%A3%C4%83_-anul_I_semestrul_I-_UNIVERSITATEA_BABE%C5%9E-BOLYAI_CLUJ-NAPOCA
5. Șaptefrați T. Buna guvernare: caracteristici, dimensiuni și metode de evaluare. In: *Administrarea publică*, nr.3(87), 2015, pp.21-27. ISSN 1813-8489. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/39075
6. European governance - A white paper /* COM/2001/0428 final */. *Official Journal* 287 , 12/10/2001 P. 0001 – 0029. [citat 15.11.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52001DC0428>
7. Șaptefrați T. Buna guvernare prin prisma participării cetățenilor la procesul decizional. In: *Administrarea publică*, nr.1(105), 2020, ISSN 1813-8489, pp.22-29. . [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://ibn.idsi.md/ro/vizualizare_articol/98173
8. Worldwide Governance Indicators. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/>
9. Transparency and Open Government. Congress of Local and Regional Authorities. Report CG35(2018)14 final, 7 November 2018. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <https://rm.coe.int/transparency-and-open-government-governance-committee-rapporteur-andre/16808d341c>
10. Acord de asociere între Republica Moldova, pe de o parte și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și Statele Membre ale acestora, pe de altă parte. Preambul. In: *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, L 260/4, 30.08.2014. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A22014A0830%2801%29>
11. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”, nr.377, din 10.06.2020, pp.32-33. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/strategia_nationale_de_dezvoltare_moldova_2030-t.pdf
12. Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2030. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: https://particip.gov.md/ro/strategy_category/o-guvernare-mai-efectiva-responsabila-transparenta-si-incluziva/30

13. Convenția cu privire la drepturile copilului. Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite, 20.11.1989. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/media/1401/file/Conventia-cu-privire-la-drepturile-copilului.pdf>
14. UNICEF Moldova. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <https://www.unicef.org/moldova/ce-facem/educa%C5%A3ie/implicarea-tinerilor>
15. Ghid pentru participarea tinerilor în comunitate. Chișinău, 2019. [citat: 15.12.2021]. Disponibil: <http://cntm.md/sites/default/files/Ghid%20participarea%20tinerilor%20%5Bprint%5D.pdf>